

FRÅGOR OCH SVAR

Fråga: Jag har märkt att Ni ändrat den invanda formuleringen i den Gudomliga liturgins begynnelse "Välsignad vare Faderns och Sonens och den Helige Andes rike, nu och alltid och i evigheternas evighet" till "Välsignat är ...". Vad beror det på?

Svar: Din iakttagelse är alldeles riktig och det beror på att den formulering vi använde tidigare är felaktig. Den är varken teologiskt eller översättningsmässigt korrekt. Vi är dock medvetna om att det är svårt att ändra invanda formuleringar. Både Tito Colliander och Fader Kristoffer Klasson använder vår tidigare formulering i sina översättningar och det är därifrån vi har ärvt den formulering vi hittills använt. Ordet "vare" är en konjunktivform av ordet "vara". Eftersom konjunktivformer i svenskan är på väg att försvinna tänker man ofta inte på vad de betyder och det är säkert därför vi inte reflekterat över det märkliga i formuleringen tidigare. Konjunktivformer förekommer numera i det svenska språket tyvärr endast i speciella uttryck t.ex. "Länge leve konungen!", dvs. "må kungen leva länge", eller "Gud välsigne oss", dvs. "må Gud välsigna oss". Konjunktiv är alltså det modus som innebär att den som uttalar något inte går i god för att det som sägs i satsen är sant och kommer att uppfyllas. Det utsäger alltså att något är tänkt eller önskat. Om vi använder en konjunktivform i inledningsorden i liturgin innebär det att vi önskar att Faderns och Sonens och den Helige Andes rike skall vara välsignat från nu och till evig tid och det är inte inledningsordens egentliga innebörd. Inledningsorden är inte en önskan eller en uppmaning (imperativ) utan en bekräftelse eller försäkran. Den Gudomliga liturgin är en bekräftelse på en reell närvaro av himmelriket i eukaristins firande. Inledningsordens syfte är därför att bekräfta detta. Att så är fallet är uppenbart i den grekiska grundtexten, "Eulogemene he basileia tou....", genom att verbet "vara" medvetet utelämnas (det finns alltså inget "vare"). Den-

na retoriska möjlighet i grekiskan har ingen motsvarighet i det svenska språket. För att meningen skall bli fullständig måste vi lägga till ett verb, därmed får vi meningen "välsignat är Faderns och Sonens och den Helige Andes rike". Om meningen på grekiska skulle ha varit en önskan om att riket vore välsignat så hade ett verb böjt i konjunktiv funnits. Vi misstänker att denna felaktiga översättning hos Tito Colliander och Fader Kristoffer Klasson smugit sig in därför att de tagit efter formuleringen i begynnelsen av Sakarias lovsång i Luk 1:68. Den svenska formuleringen dyker upp så tidigt som i Gustav Vasas bibel i översättning av Laurentius och Olaus Petri, där det heter "Loffuat ware Herren Jsraels Gudh...". Antagligen följer de Martin Luthers översättning som också felaktigt använder en konjunktivkonstruktion: "Gelobt sei der Herr, der Gott Israels". Så man kan alltså säga att det är Martin Luther som är ursprunget till denna felöversättning. I den grekiska grundtexten står det "Eulogetos Kyrios ho Theos...", dvs. man utelämnar verbet som i inledningsexklamationen i den Gudomliga liturgin med samma syfte. En korrekt översättning blir här "välsignad är Herren, Israels Gud". Sakarias önskar inte att Gud måtte bli välsignad, utan han bekräftar att Gud är välsignad då han fått en son, som skall få bana väg för Messias. På samma sätt byggs också hymnologin upp i den Ortodoxa kyrkan. Alla hymner står i presens (ett tempus som säger att någonting sker nu) t.ex. "Jungfrun föder idag Honom, som är före all tid" (julens kontakion). I liturgin deltar vi i det gudomliga skeendet i frälsningshistorien här och nu, dvs. utom den rumsliga tiden.

Tyvär har fler felaktiga konjunktivformer smugit sig in i ortodoxt svenskt liturgiskt språkbruk. Det mest kända är kanske "Ära vare Fadern och Sonen och den Helige Ande, nu och alltid och i evigheters evighet", vilket betyder: "Må Fadern och Sonen och den Helige Ande vara ärad, nu och alltid och i evigheters evighet". Satsen uttrycker således en önskan om att Gud måtte bli ärad, men det är inte helt säkert att han blir det. Även här kan vi spåra den felaktiga konjunktivformen till Martin Luther. När han översätter änglarnas lovsång i Betlehem (Luk. 2:25) så använder han en konjunktivform: "Ehre sei Gott in der Höhe...". Detta följer i sin tur Laurentius och Olaus Petri i Gustav Vasas bibel: "Ära ware Gudh j högden..." Analogt med detta skapade Olaus

Petri formeln "Ära vare Fadern...". Den grekiska doxologin skriver dock: "Doxa Patri...", vilket på latin blev "Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto, sicut erat in principio, et nunc et semper, et in saecula saeculorum". Både latin och grekiska utelämnar ett verb och det beror på att de sätter "Fader, Son och Helig Ande" i dativ, en form som inte är möjlig på modern svenska. Dativ används för att beteckna den person eller sak, åt eller för vilken något ges, görs, sker eller är. En korrekt översättning blir därmed "Ära (gives) åt Fadern och Sonen och den Helige Ande". Vi har sett en del översättningar föreslå "Äran tillhör Fadern...", men det är inte heller korrekt då "Fader" i så fall skulle stått i genitiv. Vilket fall som helst är "Ära vare Fadern..." inkorrekt och ologiskt. Detta blir speciellt tydligt när man läser satsen med det latinska tillägget "sicut erat in principio" (såsom det var av begynnelsen), som skiljer latinsk formel från ortodox. Detta tillägg kom till i Västerlandet i kampen mot Arius för att understryka att Sonen blivit ärad från all evighet, dvs. att Han var Gud. Om man använder konjunktiv skulle det bli: "Må Fadern och Sonen och den Helige Ande vara ärad (men det är inte säkert att Han är eller blir det), såsom det var av begynnelsen, nu är och skall vara från evighet till evighet", dvs. fullständigt ologiskt.

Som sammanfattning kan vi säga att vi tyvärr bör ändra de felaktiga konjunktivformuleringarna i ortodoxt liturgiskt språk, trots att de är invanda och vi kan dem utantill, annars blir våra böner inkonsekventa och ologiska. Vi har därmed försiktigt börjat återställa texterna till sin egentliga betydelse och lydelse, därutav ändringen i begynnelsen av liturgin. Så småningom bör även doxologin alltså ändras till "Ära åt Fadern och Sonen och den Helige Ande, nu och alltid och i evigheters evighet".